

ומתרצת הגמרא: **לא! דאתי מיוסף** שנקרא אף הוא "פוטיאל", משום שפּטפּט [התריס, ונלחם] ביצרו.

ופרכינן: הלא שנינו בסנהדרין, שהיו שבטים מבזים אותו [את פנחס] ואומרים, "ראיתם בן פוטי זה בן שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז יחרוז נשיא שבט מישראל", ומשמע, שהיה נכדו של יתרו?

אלא, היה צאצא של שניהם, ואי אבוח ק"א-א דאמיה מיוסף, אמה דאמיה מיתרו, אי אבוח דאמיה מיתרו, אמה דאמיה מיוסף⁽³³⁾.

ממנו יהונתן. שהיה כהן לעבודה זרה אצל מיכה.

ואילו אהרן שנשא בת עמינדב, יצא ממנו פנחס.

ומקשה הגמרא: וכי פנחס לאו מיתרו אתי?!

והא כתיב, "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה",

מאי לאו דאתי מיתרו הנקרא "פוטיאל" משום שפיטם עגלים לעבודה זרה?

ענין נוסף, והא להדבק ולהתחבר לתלמידי חכמים בכל אופני החיבור. ואחד מהם, על ידי שישא בת ת"ח.

וזה שייך לכאורה רק בבת ת"ח דוקא. ואף אם אינה בת בניס. אמנם, נראה שלמצוה זו אין חיוב לבזבו יותר מחומש.

נמצא, שישנם ג' אופנים בהנהגת הנישואין: א. למכור כל אשר לו, ולישא בת ת"ח, כדי שאם ימות או יגלה יהיו בניו ת"ח. (ובזה אולי סגי שתהא צדקנית ומחונכת כבת ת"ח).

ב. להדבק בת"ח בכל מה שאפשר. ובין היתר, לישא בת ת"ח. וזה שייך רק בבתו ממש. ונראה שאין צריך לבזבו יותר מחומש, ככל מצוה.

ג. עיצה לידבק בטובים, ולא לישא מזרע רשעים. והיינו אפילו אם אביה ת"ח. ברכת אברהם.

33. צריך באור: במה עדיף פנחס שהיה מצאצאי יתרו מצד אחד, על יהונתן בן גרשום, שהיה אף הוא צאצא של יתרו מצד אחד?

וכתב הרשב"ם, שפנחס היה דור רביעי או חמישי ליתרו, ולא היה קרוב כיהונתן. ולכן אהני

וצריך באור, אם כן מה חידש לנו רבי אלעזר בדבריו, הלא ברייתא מפורשת היא?

ועוד, שבברייתא נאמר, "ישא בת תלמיד חכם", ואילו הוא אמר רק "בת טובים"?

והנה בט"ז (אה"ע ס"ב סק"ג) מבואר, שעיקר מה שנאמר, "לא ישא בת עם הארץ", כי תטרידו מלימודו לעסוק בסחורה, ואינה מבינה שגם העולם הזה בא על ידי תורה.

ואכן, מבינה דבר זה, או שהיה אביה עשיר וקיבל על עצמו את כל מחסורם, ואין לחוש שתוציאנו לסחורה, שפיר דמי.

אמנם יש ענין נוסף, למכור כל אשר לו כדי לשאת בת ת"ח דוקא, שם ימות או יגלה מובטח לו שבניו תלמידי חכמים, כיון שאינם יודעת את חשיבות התורה.

ולפי זה, יתכן שבת שנתחנכה באופן שיודעת כתר תורה, אף אם אינה בת ת"ח בפועל, שוב היא בגדר בת ת"ח לענין זה.

ובזה חידש רבי אלעזר, שאפילו אם היא צדקת ובעלת מידות טובות, מכל מקום אם שורשה בעובדי ע"ז או רשעים, לא ידבק בה. כיון שיש בתכונתה מן הרע, ואולי ישפיע הדבר על בניו.

אמנם עיין ברמב"ם (דעות פ"ו ה"ב) שיש

וקשה, דלכאורה שאלוהו שלש שאלות זהות (36)?

ומבאר הגמרא: "מי הביאך הלום", אמרו לו, לאו ממשה קא אתית, דכתיב ביה, "אל תקרב הלום"?

"מה אתה עושה בזה", לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה "מה זה בידך"?

"מה לך פה", לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה "ואתה פה עמוד עמודי" תעשה כהן לעבודה זרה? (37)

אמר להן: כך מקובלני מבית אבי אבא, לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה, ואל יצטרך לבריות.

הוא [יהונתן בן גרשום] סבר, מותר להשכיר את עצמו לעבודה זרה ממש.

ולא היא! אלא עבודה זרה פירושה, עבודה שזרה לו. שאינה לפי כבודו. אך אין בה איסור.

כדאמר ליה רב לרב כהנא, נטוש נבילתא בשוקא ושקול אגרא, ולא תימא, גברא רבא אנא וזילא בי מילתא. [פשוט נבלה בשוק,

דיקא נמי דכתיב, "מבנות פוטיאל", תרתי. [שני "פיטויים", שפיטפט, ושפיטם] (34). שמע מינה כדברינו, שהיה צאצא של יתרו ויוסף.

אמר רבא, הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה. כיון שרוב הבנים דומים לאחי האם.

שנאמר "ויקה אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון".

והוינן בה, ממשמע שנאמר "בת עמינדב" איני יודע שאחות נחשון היא?

מה תלמוד לומר אחות נחשון?

מכאן, שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה. וכיון שהיתה אחות נחשון, שהיה נשיא יהודה, לכך לקחה.

תנא, רוב בנים דומין לאחי האם (35).

הגמרא חוזרת לבאר את פרשת יהונתן בן גרשון שהיה כהן לעבודה זרה אצל מיכה:

נאמר שם, "ויסורו שם ויאמרו לו, מי הביאך הלום, ומה אתה עושה בזה, ומה לך פה?"

מה שדבק אהרן בטובים.

ובתוספות כתבו, שיהונתן היה מצאצאי יתרו מצד אביו. אך פנחס היה צאצא מצד אמו.

34. רשב"ם. ובאופן נוסף כתב, מדכתיב "מבנות", דמשמע משתי בנות, של פיטפט, ושל פיטום. מדלא כתיב, "בת פוטיאל".

35. יש לעיין, האם דומים מחמת טבעם, או מחמת שהתחנכו באותו בית.

ונפקא מינא, אם אחי והאם, גדלו במקומות

נפרדים.

ועיין בתוספות (יבמות סב: ד"ה והנושא), שכתב, דאחות אדם היא בת מזלו. ואם כן יש כאן ענין טבעי. ולא רק מחמת החינוך.

אכן, יש לעיין, האם צריך לבדוק בכל אחי האם, ומה במקרה שחלקם טובים וחלקם לא. (ברכת אברהם).

36. עיין מהרש"א בחידושי אגדות.

37. נראה לבאר את שלש הדרגות שנאמרו

נניד על האוצרות".

וכי שבואל שמו? והלא יהונתן שמו?

אמר רבי יוחנן: ששב לאל בכל לבו (41).

שנינו במשנה: "והבנים את האב נוחלין ומנחילין".

וטול שכר להתפרנס בו. ואל תאמר, "אדם חשוב אני, ולא נאה לי לעסוק בעבודות בזויות אלו" (38).

כיון שראה דוד (39) שממון חביב עליו ביותר, מינהו על האוצרות.

שנאמר, "וישבואל בן גרשם בן מנשה (40)

ניזון מאותם המאכלים.

פעם בא אליו פיקח אחד, ואמר לו, אם אינה מועילה, מה אתה עושה אצלה?
אמר לו, בשביל לחיות ולהתפרנס.

40. יש שגרסו, "בן משה", שאין לקרותו על שם מנשה לאחר שחזר בתשובה.
אך יש שגרסו "בן מנשה" כיון ששב לקלקלו, כמו שיבואר בהערה הבאה.

41. בירושלמי (ברכות פרק ט' הלכה ב') מבואר, שכאשר מת דוד, עמד שלמה והחליף את כל השרים, וכיניהם את יהונתן בן גרשום, ואז חזר לקלקלו, לעבוד עבודה זרה אצל פסל מיכה.

(אמנם בבבלי בסנהדרין (קא ב) מבואר שיהונתן בן גרשום הוא שבע בן בכרי. ואם כן, הרי נהרג בימי דוד).

ולכאורה קשה, הרי ברמב"ם בהלכות תשובה (פרק ב הלכה ב) מבואר, "ומה היא התשובה: הוא שיעזוב החוטא חטאו... ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב עוד לזה החטא לעולם".

ואם חזר בתשובה בכל לבו, דהיינו באופן הנ"ל, כיצד חזר אחר כך לקלקלו?

אמנם, עיין שם בלחם משנה, שאין כונת הרמב"ם לומר שלא שייך מצב של חטא לאחר התשובה. אלא, בשעה שעושה תשובה יקבל עליו בקבלה גמורה, שלא יחזור עוד לזה החטא, ודיו בכך. אכן, יתכן לאחר מכן שיתחדש בו יצר

במשה, בפעם הראשונה אמר לו השי"ת, "אל תקרב הלום", שהיה עוד בדרגה נמוכה אשר עוד לא היה ראוי לגשת אל הקודש.

ואח"כ הרכיץ הקב"ה כבודו לשאול "מה זה בידך", והראהו נס נפלא.

וכרבות הימים עלה ונתעלה בקדושה עליונה למעלה ממלאכי השרת עד שאמר לו השי"ת, "ואתה פה עמוד עמדי". שהוא המעלה היתרה שבמעלות. (עיני שמואל).

38. ומותר לעשות כן אף בשוק לעין כל. ואין כאן חילול ה' כלל! כיון שעושה בשביל להתפרנס. רשב"ם.

ובספר מרומי שדה כתב, דדוקא בעבודה שעובד לעצמו מותר, אבל לא להיות נקלה בעבודה אצל אחרים.

ודוקא כשמשכיר את עצמו לעבודה בזויה שמרצון עובדה. אבל לא כשמשכיר את עצמו סתם, ורבו נותן לו מלאכה בזויה.

39. בירושלמי (סנהדרין פרק יא' הלכה ה' דף נו' א) מבואר, שזכה להאריך ימים עד ימי דוד, משום שהיתה עינו צרה בעבודה זרה שלו.

כיצד, כשהיה אדם מביא שור עז או גדי לקרבן, ומבקש ממנו לפייס את הפסל בעבורו, היה אומר לו: "מה מועילה לך, הרי אינה אוכלת, ואינה שותה, ואינה מוציאה גללים, תן לי במקומה, פנכת סולת, ועשר ביצים, ואני אפייסנה בשבילך".

כשהיה אותו אדם הולך לדרכו, היה יהונתן